

ЧЕРНІГІВСЬКИЙ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені Т.Г. ШЕВЧЕНКА

ПЕДАГОГІЧНІ ІДЕЇ СОФІЇ РУСОВОЇ У КОНТЕКСТІ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ

МАТЕРІАЛИ МІЖНАРОДНОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ,
ПРИСВЯЧЕНОЇ 160-РІЧЧЮ
ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ
С. Ф. РУСОВОЇ

18 - 19 лютого 2016 р.

Чернігів
Видавництво «Десна Поліграф»
2016

Сазонова О. В.

кандидат філологічних наук,
доцент кафедри української мови і літератури
Чернігівського національного педагогічного університету
імені Т.Г. Шевченка

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ПРИЙОМУ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ ОБРАЗІВ-ПЕРСОНАЖІВ ЛІТЕРАТУРНОГО ТВОРУ

Досвід учителів-практиків переконує в тому, що лише за умови правильного підходу до роботи над аналізом художнього твору учні мають змогу повною мірою усвідомити авторську позицію, розуміння внутрішнього світу героїв, їхніх життєвих потреб та орієнтирів. На прикладах образів-персонажів художнього твору в учнів формується уявлення про наповнення духовного світу особистості, відбувається процес виховання молодого людини шляхом усвідомлення всього найкращого й цінного, що несе в собі герой-персонаж літературного твору. Саме ці аспекти і роблять тему нашого дослідження актуальною. У сучасній методичній літературі загалом рекомендується розглядати образи-персонажі у двох напрямках:

1. Аналіз основних якостей образу-персонажа через його дії, стосунки з оточенням.

2. Виявлення суперечностей у характері, розкриття самого характеру образу-персонажа, діалектики його розвитку.

Донині поки що немає систематизованого комплексного дослідження щодо використання особливостей психологічного аналізу образів-персонажів спічного твору. Пообразний, послідовний, композиційний, мовно-стильовий шлях найчастіше застосовуються в середніх класах, учні яких ще тільки починають опановувати вміння аналізувати твори, володіють порівняно невеликим багажем знань з літератури; у старших класах найчастіше використовується пообразний аналіз, а інші – під час вивчення порівняно невеликих за обсягом, але складних у композиційному та мовно-стилістичному відношенні художніх текстів.

У процесі аналізу методичного комплексу з української літератури було виявлено, що автори програми майже не звертають уваги на зв'язок образу-персонажа з його праобразом, мало відводять місця для проєкції образів і сюжетів на сучасність. Відповідно цього матеріалу бракує в навчальних посібниках та підручниках. Так, наприклад, Любо Дашвар "Село не люди" програмою взагалі не пропонується для вивчення, твір виноситься лише на позакласне читання у старших класах школи, де його аналіз відбувається лише фрагментарно, поверхнево. Але практика

доводить, що фрагментарний розгляд образів-персонажів, уникнення співставлення їх з реальними прототипами не дає можливості всебічно схарактеризувати та повною мірою осмислити і поцінувати систему образів-персонажів цього твору. Тому нами було розроблено методичні рекомендації щодо вивчення твору Люко Дашвар "Село не люди".

У першу чергу, знайомство з текстом слід будувати так, щоб у процесі навчання з'ясувалася алегоричність сюжету і образів-персонажів, а також було проведено паралель між подіями, описаними у творі, та близькою авторові сучасністю.

У роботі над твором доцільно домогтися виконання таких завдань:

– формувати внутрішній світ учнів, звертаючи увагу на значний вплив моральних пошуків літературних персонажів;

– враховувати індивідуальні особливості кожного учня, а також дотримуватися принципів індивідуалізації та диференціації навчання у всіх його формах і методах;

– навчити учнів розуміти специфічні риси художніх образів, створених за реальними прототипами людей;

– розвивати творчий потенціал, здатність учнів до зіставлення образів та ідей у процесі вивчення художнього твору;

– урізноманітнювати форми роботи у навчанні (диспути, обговорення, самостійну та творчу роботу учнів тощо).

У вступному зверненні до учнів учителів доцільно звернути увагу на популярність самої письменниці Люко Дашвар та актуальність представленої теми та проблеми у творі для молоді та студентів. Цей прийом допоможе учням відчутти себе співчасниками історії та зображуваних подій у творі, стимулюватиме до глибокого осмислення та аналізу образної картини. На початку бесіди перед учнями слід чітко сформулювати мету і завдання уроку, що дозволяє мотивувати навчальну діяльність.

Аналіз програм і підручників підтвердив свою недосконалість у процесі реалізації пообразного шляху аналізу епічних творів. Крім того, аналіз літературознавчих праць підтвердив необхідність оволодіння психологічними знаннями для розкриття авторського задуму через образ-персонаж художнього твору, що зумовило розробку нами методичних рекомендацій, спрямованих на удосконалення методики роботи із образами-персонажами. Це дає можливість удосконалити вміння учнів зіставляти художній образ-персонаж із прообразом, із життям, бачити в ньому відображення певних рис конкретної епохи, людських відносин, розуміти ставлення автора до образу-персонажа, відповідних життєвих явищ, оцінювати його з позиції сучасності, висловлювати особисте ставлення до нього.

Вважаємо, що використання запропонованої методики, безперечно, сприятиме кращому засвоєнню змісту твору; формуватиме в учнів життєву позицію, уміння користуватися таким джерелом

інформації, як обмін думками з однолітками; формуватиме навички аргументування власної думки та навички пообразного шляху аналізу; розвиватиме комунікативні навички учнів, їх пізнавальну діяльність; збагачуватиме словниковий запас учнів; виховуватиме толерантність, самостійність. Аналіз образів-персонажів твору логічно починати з характеристики головних героїв – Катерини, Сашка та Сергія. По-перше, слід розглянути зовнішність персонажів, потім визначити, які риси характеру притаманні героям твору і який спосіб життя вони ведуть, прийоми розкриття їх характеру (через пейзаж, мовну характеристику тощо), проаналізувати вчинки, думки, почуття, ставлення до інших персонажів.

На заключному етапі роботи над образами-персонажами твору ефективно узагальнити характеристику. У ході цієї роботи учні шляхом порівняння сюжетів та образів з'ясовують, що змінила письменниця в історії образів, якими новими рисами та з якою метою наділила своїх героїв.

У процесі підведення підсумків проведеного аналізу необхідно виявити, чи залишаються створені образи актуальними на сучасному етапі історії України.

У ході повторного звернення до проблемного запитання уроку учні доходять висновку, що процес соціалізації особистості залежить не від місця її проживання, а від моральних принципів та способу життя, якого вона дотримується.

Доцільно після проведеної роботи запропонувати для домашнього завдання тему твору-роздуму "Які моральні риси повинна мати сучасна молодь?", що дозволить переконатися, чи пройнялися учні вивченим твором, зрозуміли його ідейно-художній зміст, до яких висновків прийшли.

Запропонована методика роботи, як засвідчив практичний досвід, сприяє формуванню вмінь виділяти портретну характеристику, з'ясовувати її роль, прийоми зображення внутрішнього стану образу-персонажа, оцінювати мотиви його поведінки, вчинки, думки для вироблення чіткого уявлення про нього. Також дозволяє визначити, наскільки учні зрозуміли прочитане, визначили ідейно-художній зміст твору, досягнули значення образів-персонажів, причини використання автором саме такого роду персонажів.

ОСОБ
3

З ВИБ

Остан
практични
просвітл
Очевидно
початков
практични
лення до

Про
сійна дія
уроку, ст
практичи
професій
вчителів
шляхом
умовах
окремих

На
МНОГМ

різних
опорних
способа
рефлекс
ознайо
них окр
навичо
метою
вдтвор
вчител
методи
місце у
оцінку

Крім
методи